J. L. RUNEBERG.

HAUTA-PERHOSSA

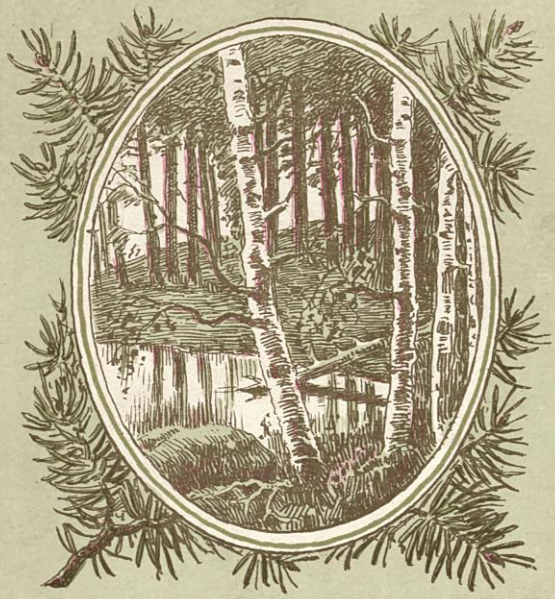

KUVILLA VARUSTETTU

SUOMENNOS

Hinta: **Nid. 1: 25. — Sid. 2 mk.**

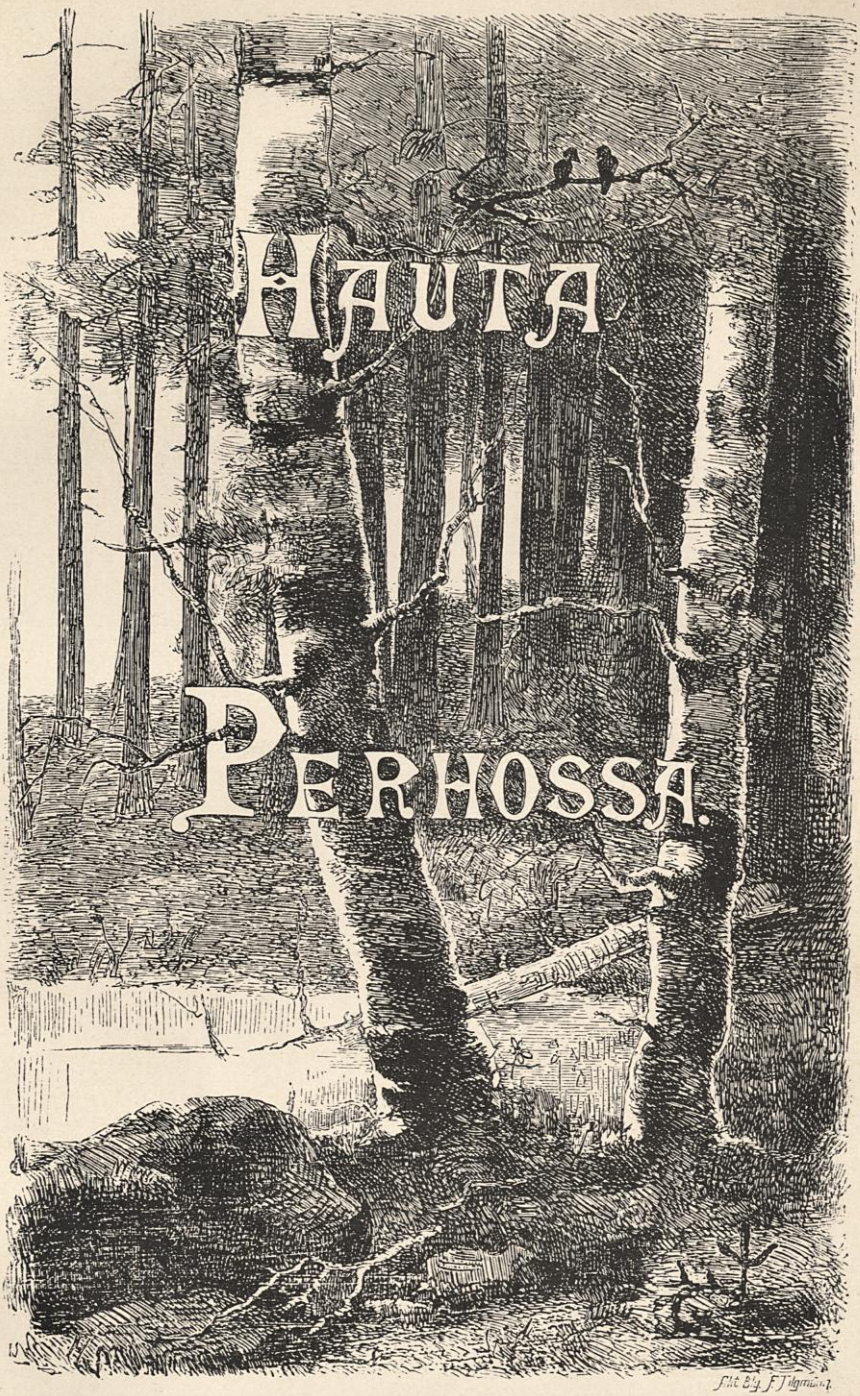
HAUTA
PERHOSSA.

J. L. Runeberg

Hauta Perhossa

Suomennos

Helsingissä,
G. W. Edlund'in kustannuksella.

Helsingissä,
Osakeyhtiö F. Tilgmann'in kiwi- ja kirjapaino,
1896.

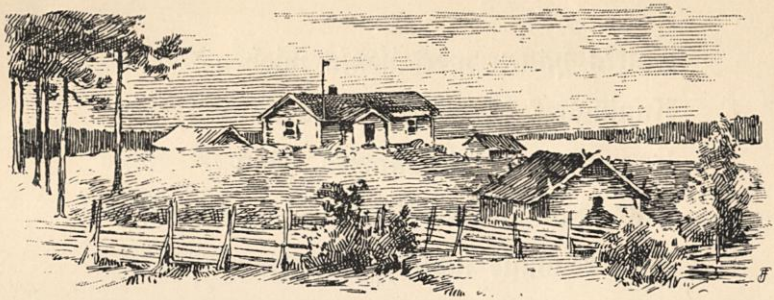

I.

Oisʃ' on hauta, joka ſata wuotta
Perhon korwesſa on penſastunut,
Unhotettun' aiwan anſiotta?
Missä on ſe? älä kyſy, wieras!
Kusſa järwi kaijimpana kääntyy
Männikköhön, ſiell' on paikka. Koiwut
Catwoineen jo huojuwat ſen päällä;
Missä niiden juurten alla hauta
Kerran peitettiin, ej kenkään tunne.

Runotar, ſa Suomen ſulo-neito,
Muistoltaſi tarkemp' ihmislasta,
Wastaa: kuinkaanko hauta kätkee,

Taikka hänen wertaisensa miehen?
Kuningast' ei, ei sen wertaistakaan;
Haane, wanha talonpoika, siinä
Kätketään ja kuus sen kunnon poikaa.
Istu reunalle tuon jyrkän rannan;
Niiden työt mä kauniit kerron sulle,
Kasteen kanerwissa kiiltäessä,
Harjun honkain päiwää warjostaissa.

Haane, Suomen syntyinen, jo wuotta
Seitsenkymment' täytti konnullansa
Perityllä. Kuus häll' oli poikaa,
Kolme kaksoisparia, ja niistä
Wanhin wuotta seitsentoista, nuorin
Wiisitoista; kaikki wahwat, kauniit,
Niinkuin wirrat kewättulwillansa.
Waan jos joku heist' ol' etewämpi,
Woiton warmaan wanhempi sai weljes
Toisen kaksoisparin, Tuomas Haane.
Ryysyisäkin loisti hän, kuin kaunis
Tähti resupilwein rakosista.
Waikka mitä maassa hän ois tehnyt

Kenkään hänt' ei wihata ois woinut.
Sentään wainoowan hänt' isä näytti;
Hänt' ei waan, mut weljiäkin muita.
Lapsina ei heitä kohdeltuna,
Lohduttajina ei wanhan päiwän,
Waan kuin orjia ja kurjemminkin,
Järjettömiä kuin elukoita.

Niin he wiettää saiwat lapsuuttansa,
Ja jo joutui päiwä, jona nuorin
Pari päätti wiisitoista wuotta.
Aamurusko kirkas metsän kultaa,
Pilwen pilkkua ei taiwahalla,
Iloisna, kuin aamu itse, nousee
Weljesjoukko olkiwuoteeltansa.
Mutta tupahan, miss' isä yksin
Oli, peljäten se käy, ja nuorin
Pari lähenee ja nöyryydellä
Tarttuin äijän kätehen näin alkaa:
„Isä, suo tää päiwä joutilaina
Meidän weljinemme riemuitella,
Täytettyä wiisitoista wuotta!"

Kolkkona, kuin talwi, ukko kuuli
Pyynnön, kurotuin hän kulmakarwoin
Wastas: „mitä tänäpänä jääpi,
Jäätyä se jättää huomennakin.
Kyntämätt' on pelto, kohta kyntöön!"
Weljet waiti kulkiwat koht' työhön.
Weräjällä wasta Tuomas wirkkoi:
„Jos näin oikein isän katsannosta,
On tään päiwän työllä kullan arwo,
Joka hikipisaralla palkka,
Tehtäwä on työtä ankarasti,
Sillä tarkan tutkinnon tuo ilta".

Tuomaan kehotettua näin, kaikki
Aurat peltoon ankarasti löiwät.
Päiwän noususta sen laskun asti
Huokaamatta, syömätt' asteliwat
Määrättyjä wakojansa weljet.
Iltawarjon peittäessä pellon
Sarka yksi waan on kyntämättä.
Silloin saapi sinne myöskin wanhus,
Luokseen huusi poikansa ja lausui:

„Paljon tehty on, mut wielä tehnyt
Suuremp' ahkeruus ois ſuurempata.
Kaikkia en kerrasſaan ma taida
Kurittaa, yks, ſyylliſempi muita,
Syystä muidenkin ſaa rangaistuksen.
Tuwasſani kuopasſ' ahtahasſa,
Paksuin ſiltapalkkein alla, ſyypää
Suljettuna ſaapi istuskella.
Kolmen yön ja päiwän waihetusta
Silmänſä ei hämärä ſaa nähdä,
Kolmen yön ja päiwän wirwoitusta
Kuiwunut ei kielenſä ſaa maistaa".
Lauſui näin ja läksi julmin ſilmin,
Mut ei ſydämin, jos kyynnelwirta
Waan ei pettänyt ſe, joka kastoi
Äijän posket, koska pois hän kääntyi.

Maa yön helmasſa jo nukkui. Haane
Tuwasſanſa makaſi ja weljet
Pirtisſänſä pehkulawerilla.
Nukkunut ei kenkään, nukkuwinaan
Waan hän wartoi toisten nukkumista.

Luullen toisten nukkuneen jo, nousi
Nuorin, Jaakko, wuoteeltaan ja läksi
Isän luo ja lausui: „isä, minä
Syypää olen; synnyinpäiwänäni
Riemuissani juoksin joutilaana,
Unhottaen kyntöni. Sä mua
Rankaise, mut älä muita.“ Hälle
Wastas isä wanha: „kuin on syysi,
Huomenna on rangaistukseksikin“.
Tuosta Jaakko läksi lawerilleen.

Taasen, muita nukkuneiksi luullen,
Kaksoisweli, Kustaa wuoteeltansa
Läksi luokse isänsä ja lausui:
„Kosto mua yksin kohdatkohon,

Niinkuin yksin sen ma ansaitsenkin.
Synnynpäiwänäni pientareilta
Poimin waaramia weljilleni.
Minun syy on, eikä muiden". Hälle
Wastas isä wanha: „kuin on syysi,
Huomenna on rangaistukseksikin".
Tuosta Kustaa läksi lawerilleen.

Taasen, muita nukkuneiksi luullen,
Kolmas weli, Eero wuoteeltansa
Läksi luokse isänsä ja lausui:
„Isä, jos sa rangaistusta aiot,
Syy on mun, mut yhdenkään ei toisen.
Kiwillä kun lammin kaislikossa
Paiskelin ma sorsan poikasia,
Jäi se sarka kyntämättä". Hälle
Wastas isä wanha: „kuin on syysi,
Huomenna on rangaistukseksikin".
Tuosta Eero läksi lawerilleen.

Kukin wuorostaan näin isän luona
Käwi ja sai wastuun yhdenlaisen,

Sikskuin käymätt' oli Tuomas yksin.
Tää, kun kekſi weljein käynnit, kohta
Arwas aikomukſet niiden, malttain
Mieltään, ſikskuin nukkuiwat he kaikki,
Hänkin iſän luokſe läksi, lauſui:
„Kuules, iſä, kyllä kumma ſeikka!
Kun mä äsken näytin nukkuneeksi,
Weljesjoukko istui wuoteellenſa
Ja, kun yksin jäin mä pitkälleni,
Kuiskutteli hiljaa keskenänſä:
Weljet, kukin tietää Tuomaan yksin
Syypääks uhkaawahan rangaistukſeen,
Minkä itſekin hän tunnustaiſi.
Waan kun uſein ſyystämme hän kärſi,
Kärſikäämme ſyystänſä me kerran.
Sitten näin mä kunkin wuorostanſa,
Kun hän toiſet nukkuneiksi luuli,
Ulos hiipiwän ja palajawan.
Arwaſinko aſianſa, iſä?
Sananſa on rakkauden luoma,
Sillä syypää oikea ma olen".
Äänell' iſä wastas särjetyllä:
„Mene, huomenna ſaat koston kyllä".

Aalloista jo oli aamurusko
Kultasiiwin metsän yli noussut,
Koska wanhus kutsui poikiansa.
Kolkko, korkea ja harmaapäinen
Juhlapuwussansa pöydän luona istui
Raha, synnyinmaansa lahja, riippui
Sininutun rintapieluksesta.
„Ken nyt teistä", kolkkona hän kysyi,
„Kantaa tässä syytä hartioillaan?"
„Minä", kaikui suusta joka weljen.

Sulku, joka seitsentoista wuotta
Lasten nähden kyyneleet sen sulki,
Särkyi nyt, hän ristikäsin itki:
„Kiitos Herran!" lausui hän, „jo täytin
Lupauksen, wiha lapsissani
Särkenyt ei sydäntäni ole.
Poiat, tästä lähtein ette orjat,
Mutta lapset armahimmat, kuulkaa,
Minkä kertoo isä wanhuksenne:
Nuorna palwellessani ma täällä
Kahdeksan näin yhden miehen poikaa,

Waan niin julmat eiwät wihamiehet,
Kuin heist' oli weli weljellensä.
Ohimennessä ja kohdatessa
Kiwin, puukoin toistaan terwehtiwät.
Woi, mä mietin, ennen tahdon olla
Sulon waimon rakkautta wailla,
Kuin pelossa wuosiani wiettää,
Että täyttäisin maan tuommoisilla
Julmureilla; päätös toimeen pantiin.
Wuotta wiisikymmentä jo kannoin,
Mut ei ikä, eikä sotaretket
Woimiani olleet waiwuttaneet.
Kerran hiilihaudall' yötä wietin,
Koska äkkiään mies wieressäni
Hohtehessa walkean näin lausui:

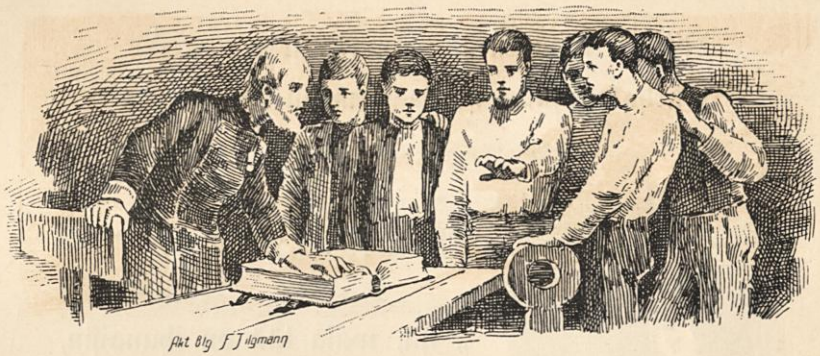

Häijyin weljein iſänä mä neuwon:
Jäſenteiſi woimaa älä ſäästä
Syötäwäkſi haudan matoſille.
Nai ja ſiitä poikia, ja laita,
Että waiwa yhteinen ſen neuwoo
Heille, mit ei onni poi'illeni.
Mies näin. Tuulen tulta liſätesſä
Katoſi kun tullutkin hän oli.
Hän toi neuwon, Herra menestyksen.
Wannokaa nyt nimehen ſen Herran:
Että, niinkuin ennen aina yhtä
Piditten, ei wastainenkaan waiwa,
Eikä riemu, eikä murhe maasſa
Toiſen ole, joll'ei myöskin toiſen,
Aina, kuinka Herra woimaa antaa;

Niin ei tuimuuteni tuoma murhe
Turhaks tunnu hautaan mennesſäni".

Eſihin nyt astuin Tuomas lauſui:
„Jſä, wala tää on ihanaiſin,
Huokeempaa ei toista täyttääk-
ſemme.
Mikſi emme, jättäin koti, käyneet
Työn ja onnen etſoon muiden luokſe?
Siks ett' ero tuntui tukalalta.
Toinen toista tahtonut ei jättää.
Hajoaiſimmeko ympär maata
Metſon-poikain lailla metſi-
kössä,
Ampuja kun heitä ahdistawi?
Waiwan aikana näin arwelimme;
Niin on onnen aikanakin käywä".

Jumalasſa wannoi joka weljes:
Että, niinkuin ennen aina yhtä

Pitiwät, ei wastainenkaan waiwa,
Eikä riemu, eikä murhe maasſa
Toiſen oiſi, joll'ei myöskin toiſen,
Aina, kuinka Herra woimaa antaa.
Niin he wannoiwat, waan walan kätki
Iloiſena iſä ſydämeenſä.

II.

Kadonnut jo oli rauha kulta,
Poltto, murha Suomen ſeudut täytti,
Miehet miekka, waimot pako peri.
Lintulahden, Saarijärwen mailta
Perhoon lenſi ſuruſanomia,
Iloiſempia ei Iſonkyrön,
Eikä Lapuankaan lak'eilta
Sanomia ſaatu ſiellä kuulla.

Tuwaſſanſa pitkän pöydän päässä
Luonattaan ſöi harmaantunut Haane
Poikinenſa, koska pakolainen,
Kahdentoista wuoden wanha poika,

Tuli tupahan ja hengästynnä
Owella jo huusi: „Jesus teille,
Wanha isä Haane! Piikkimiestä
Kaksikymmen-kunta poltti meiltä
Huoneet yöllä. Nyt ne lepäjäwät
Kirkon luona warrella tien tänne;
Ennen iltaa täällä ne jo owat".

Wihapäissä Haane nousi, lausui:
„Kuusi poikaa Herra antoi mulle,
Wahwaa jäntewää, waan kaksitoista
Jos mull' oisi, käwisikö kuoloon
Joku ilomiellä maansa eestä?"
Lausui näin ja otti tywenenä
Kiwäärinsä wanhan waarnaltansa.

Ylpi-muhoellen wirkkoi Tuomas:
„Wanhoille ei ſowi ſota-aſe,
Niinkuin nuorten powehen ei pelko;
Pane, iſä, pyſſy paikallenſa,
Anna mun ja weljieni koittaa".

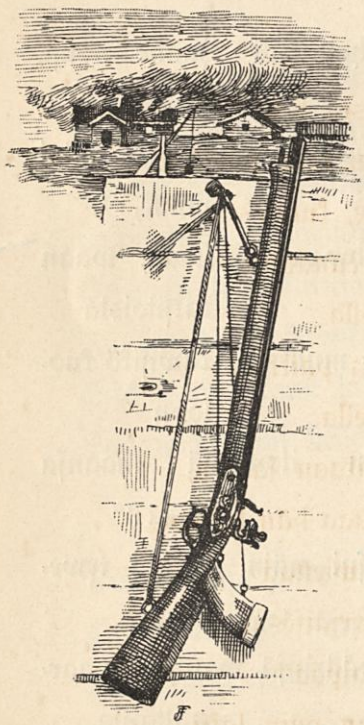

Mielellään kuul' ukko tään
ja myönſi.
Uhkamielin joka weli heti
Tarkan pyſſyn, nahkakote-
loiſen,
Hartioilleen heitti, kätehenſä
Karhun-keihään lyhyen,
waan wahwan
Tempaſi. Näin aſehiſſa
astui
Äänetönnä kukin, luja ſiinä,
Että, kuſſa wihamiehen koh-
tais,
Surman ſais ſe, tai hän itſe
kaatuis.

Tuskin puolen neljännestä tietä
Kaitaa kulkiwat, kun Tuomas wirkkoi:
„Weikot, tietä kulkekaatte, kunnes
Laaksoon lahden suulla ennätätte,
Mäntykankahalla yläpuolla
Puitten piilossa on oiwa paikka
Meille wihamiestä odotella.
Ennen iltaa hän ei suinkaan saawu,
Jos tien warret korwentaa hän koittaa;
Sillä aikaa aion hetken wiettää
Torppasessa tien tään syrjäisessä,
Jossa kultani jo mua kaipaa".
Lausui näin ja torppahan päin läksi.

Werkallensa weljet asteliwat
Määrätylle paikallensa, missä
Lammen lahta kohden nousi nummi,
Jossa puitten salasuojasessa
Pitkin tietä kaikki katseliwat.

Kauemmin ei, kuin ens' aamukoissa
Metsämies saa hawusuojuksessaan
Teiren-soidint' odotella, kun jo
Maahan lentää soittaja ja täyttää
Lammen rannat sotahuudollansa,
Weljet wäijyneet, kun wihamiesten
Julma joukko pystypiikkinensä
Ratsasti jo kaukaa raiwosasti.

Heidät muita ennen huomas Aattu,
Tuomaan kaksoisweli, ja hän huusi:
„Weljet, leikki alkaa, wetäkäätte
Peitostansa pyssyt, koska laakson
Tuolla puolla kummun rintehelle
Wihamies on tullut ampukaatte,
Joilla luoti waan on pyssyssänsä."

Lauſui näin; jo wihamieskin ehti
Kummun kukkulalle, kulkuanſa
Ulaspäin kun alkoi, weljet kohta
Laukaſiwat. Neljään päähän luodit
Lenſiwät, kaks yhtehen ja neljä
Ratſua jäi irralleen, kuustoista
Seiſottiwat miehet ällistyneet.

„Ladatkaatte, weikot“, huuſi Aattu,
Uhkaſilmin käyden kätköstänſä.
Wihurina wihamieskin alkoi
Hirmuiſesti heitä kohden kiitää.
Wikkelinkin weljes tuskin ehti
Ruudin panna pyſſyyn, mut ei lyödä
Luotia ſen päälle, kun jo pääſi

Kankahalle wihamies ja maahan
Harpattua, piikit oikaistuina,
Weljekſiä kohden kohta rienſi;
Mutta weljet, kourisſanſa keihäät,
Ryntäſiwät rohkeasti wastaan.

Sota alkaa huudon, pauhun kanſſa,
Kumpikaan ei woita, eikä wäistä.
Enſiks Eero kaatui ammuttuna,
Ampujan taas Kustaan keihäs kaatoi.
Sota kiihtyi, pisto piston kosti,
Kuoloon kuuſi wihamiestä waipui,
Weljekſistä kaikki werta wuoti.
Wiimeiſenä ſeiſoi Aattu ykſin.
Jalka, olkapää jo haawoitettu,

Ryöstetyllä miekallaan hän huiski,
Sikskuin kuolinpiston powehensa
Sai ja kaatui, kuollessaan wiel' lyöden.
Hänen päänsä katkaistun nyt pisti
Joukon päämies piikin päähän, sitte
Läksi huohottaen kuuden kanssa,
Jäännöksen tään kaksikymmenestä,
Niistäkin jo yksi haawoitettu.

Mutta synkän metsän polkutiellä
Kulki kaatuneitten wanha isä.
Kotonaan ei wiihtynyt hän, poikain
Lähdettyä; asehitta läksi
Neuwojaksi heille tappelussa.
Sieltä näki kaukaa ratsumiesten

Ratsastawan kiirein, kannettawan
Näki Aatun päätä piikin pääsſä.
Jäſenet kaikk' äijän järiſiwät.
Kiiruhtaen kulkuaan hän pääſi
Paikkaan, josſa jalo weljesriwi
Kaatui wiereen wihamiehienſä.
Harmaista hän ſilmäripſistänſä

Pyyhki kyyneleet ja yle-
wänä
Luki kuolleet, weljet, wiha-
miehet.
Muut ſiin' oli poiat, paitſe
Tuomas.
„Miſſ' on Tuomas? elä-
neekö ykſin
Hän, kun joukoſſa ei ole
weljein?"

Näin hän huuſi. Tuomas
torpaſſ' istui
Onnellisna kultaſenſa
kanſſa:

Kätensä nyt juuri weti ſiltä
Kauhistuin, hän huuſi: „mitä tämä?
Silmilläkö nään, wai niskallani?
Sua waan ois ſilmän näkeminen,
Niskan taas waan ſeinää mustunutta.
Milläs ſiis nään tätä kummitusta:
Weljet werihinſä waipuneina,
Aattu weljen päänkin piikin pääsſä?"
Lauſui näin, ja keihääſen ja pyſſyn
Kiirein tarttuin torpasta pois rienſi.
Weripilkkuja hän pitkin tietä
Näki, määrättyyn kun paikkaan pääſi,
Näki weljein ruumiit puitten alla,
Niiden luona iſä wanhukſenſa.
Kentälle ei rohjennut hän käydä,
Mykkänä waan ſeiſoi, katſoi, kuuli,
Kuinka wanhus waikeroiden huuſi:
„Harmaita, woi, karwojani! misſä,
Miſſ' on Tuomas? Pakeniko ykſin
Rakkahin tää poiistani muinoin?
Pakeniko, pettäin weljiänſä?
Pettäjää woi, pelkuria konnaa!
Kulkekoon, kuin Kain, hän erämaisſa,

Joissa wäriſewä haawanlehti
Häntä ſäikyttää, pyyn lennähtäwän
Pyräys taas häntä kauhistuttaa.
Wanhurskas ſa taiwaan Herra, wainoo
Häntä, niinkuin minä ennen lemmin.
Misſä kuolo hälle auenneekin,
Kiellä iſänmaa ja heimo hältä".

Tään kun kuuli Tuomas, kauhistuen
Iſästänſä katſantonſa käänſi.
Niinkuin koira, joka kontiota
Wainullanſa metſiköisſä wainoo,
Werijälkiä hän äännetönnä
Kulki, mieleſſ' ääni koston kaikui.
Kotinſa kun ohi kulki, liekki
Katosta ſen tupruſi, mut tuota
Hän ei nähnyt, eikä kuullut, ſilmä
Kiintynyt waan oli weritiehen.

Päiwä oli mennyt metſän taakſe,
Kyläһän kun autioon hän ſaapui.

Liki tietä poika wainiolla
Kuhilaasta kurkisti ja hälle
Wiittaellen huusi hiljallensa:
„Älä mene, hukka wie sun siellä;
Wihamiestä kuusi kyläsessä
Lepäjää nyt, pitkät piikit heillä,
Ratsastaja suurin, julmin heistä
Miehen päätä kantoi piikissänsä".

Kiireemmin waan Tuomas tietään kulki.
Ensi tuwan owen päällä näki
Aatun rakkahan pään naulittuna.
Karjuen hän heitti pyssyn, murti
Sisähän. Jok' ensin tuli wastaan,
Rintahaan sai keihään ristiin asti.

Aſehista nyt ei raiwosſanſa
Huolinut, waan lentäen kuin kotka
Kourillanſa tuotti kuolemata.
Tuntenut ei haawaa hirweimpääkään.
Jonka kohtaſi, ſen lattialle
Kurkulla hän rewityllä kaatoi.

Wiimeiſekſi jäi waan joukon päämies.
Häntä otti Tuomas ohimoilta,
Rinnan rikkoi, ſeljän ſärki hältä,
Että ſiihen kaatui kakſinkerroin,
Pään löi poikki kaatuneelta, ſitte
Owelt' otti weljen pään ja läkſi
Wäſyneenä, weriſenä ſieltä,
Mutta ſydämellä huokeemmalla.

Puoliyö jo peitti maan, kun waiwoin
Jſienſä kotihin hän pääſi.
Tuhka, ſawu ſyökſyi hälle wastaan;
Lato ykſin ſeiſoi palamatta,
Josſa ſuojaa, lepoa hän etſi.
Mutta kynnykſelle tultuanſa

Iſänſä ſielt' äänteleväin kuuli:
„Keltä kuulen, josko Tuomas petti?
Kenties, kenties hän ei pettänytkään.
Herra, ſuo, ett' oliſi hän ſyytön!
Suo ett' tänne murhaajan pään toiſi,
Joka piikkihin pään Aatun pisti;
Suo näin nähdäkſein hänt' uskollisna;
Kostos, jota äsken huuſin hälle,
Anna harmaan pääni päälle tulla.
Tuhkilta ma taloſeni ſitte,
Ruumihilta poikieni wielä
Elämästä kiitän ſua, Herra!"

Siſähän, tään kuullen, astui Tuomas:
„Rauha harmajalle päälles, iſä!

Tällä haawaa eiwät murhamiehet
Poikieſi ole elämäsſä".
Lauſui näin, pään julman wihamiehen
Iſänſä hän jalkain juureen heitti.

Lattialta nousten wanha iſä
Sylihinſä ſulki poian, — mutta
Kuolewana tää jo maahan waipui;
Waipuiſſa ſen waipui myöskin iſä. —
Haawoistanſa kuoli Tuomas Haane,
Ilostapa kuoli iſä wanha.

Kaikissa maamme kirjakaupoissa myydään:

A. Oksanen:

Säkeniä. Kokous runoelmia. Neljäs, enännetty painos. Hinta: nid. 3 mk. 50 p., sid. 5 mk.

J. L. Runeberg:

Jouluilta. Kolmi-lauluinen runoelma. 6 kuvapiirroksella, varustanut A. Edelfelt. Hinta: sid. 4 mk., koruk. 5 mk.

Runoelmia. Suomentanut A. Oksanen. Hinta: 80 p.

Z. Topelius:

Tähtien turvatit. Aika ja luonne kuvaus kuningatar Kristiinan ajoilta. Suomentanut Th. Hahnsson. Hinta: nid. 8 mk. 75 p., sid. 10 mk. 25 p.

Ljungarsin taru. Suomensi Helmi Setälä. Teos ilmestyy viidessä vihkossa à 85 p.

Th. Hahnsson:

Kotikuusen kuiskehia. Sisältää: Novelleja, kertomuksia, näytelmiä ja mukaelmia. Hinta: nid. 4 mk. 50 p., sid. 5 mk. 50 p.

Joululahjat. Hinta: 35 p.

Kaksi. Hinta: 1 mk.

Hilja:

Oraita. Hinta: 1 mk. 50 p.

Koitar. Savo-Karjalaisen osakunnan Albumi. III. Hinta: 2 mk. 50 p.

Frithiofin satu. E. Tegnérin runoelma. Suomensi E. J. Blom. Hinta: nid. 1 mk. 50 p., sid. 2 mk. 50 p.

Heinrich Heinen Runoelmia. Suomentanut Oskar Uotila. Hinta: nid. 1 mk. 50 p., sid. 2 mk. 50 p.

Helmikimppu, valittuja lauluja Suomen nuorisolle.

Kirjanen sisältää 250 valittua laulua ja käsittää 332 sivua sekä maksaa somiin kansiin sidottuna ainoastaan 1 m. 25 p. Tähän runo- ja laulukokoelmaan on valittu parhainta, mitä tätä nykyä runollisuudessamme on joko alkuperäisenä tai suomennoksena. Kirja on varmaankin oleva tervetullut Suomen nuorisolle.

Osakeyhtiö F. Tilgmann, Helsinki 1896.